

УДК 330.33.01:65.016:634

Коваленко О.С., аспірант[©]*Уманський національний університет садівництва***ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ САДІВНИЦТВА В УКРАЇНІ**

У роботі розглянуто природно-економічний потенціал України для розвитку промислового садівництва, значення плодів і ягід у продовольчому забезпеченні країни, економічно обґрунтовано чинники продуктивного використання плодівих і ягідних насаджень.

Ключові слова: *природно-економічний потенціал, садівництво, ринкові відносини, інноваційно-інтенсивна технологія.*

Постановка проблеми. В умовах переходу України на ринкову економіку, більшість галузей АПК потратили в несприятливі умови, хоча саме вони забезпечують населення продуктами харчування, а промисловість - якісною та недорогою сировиною. До таких галузей належить і галузь садівництва. Сьогодні садівництво не задовольняє потреби населення в плодах і ягодах. Українці потребують десь близько 75 кг плодово-ягідної продукції в рік на душу населення, тоді як споживають лише 45,6 кг, з них тільки 25 кг забезпечується вітчизняним виробництвом. Соціологи стверджують, що із збільшення добробуту населення, споживання хліба, картоплі, цукру зменшується, а натомість збільшується частка плодів, ягід і овочів у структурі харчування. Тому потребують дослідження питання: як маючи одні з найкращих в Європі природно – економічні умови для розвитку садівництва, підвищити як об'єм, так і рівень ефективності даної галузі.

Аналіз останніх досліджень. Питанням економіки садівництва присвячені роботи багатьох вітчизняних вчених — О.М. Шестопаля, О.Ю. Єрмакова, І.І. Червена, В.А. Рудьова, І.І.Лукінова, В.В. Юрчишина, М.М. Артеменка, Д.Ф. Харківського та ін. [2, 4]. Проте потребують дослідження тенденції розвитку галузі садівництва в умовах вступу України до СОТ.

Мета дослідження. Внаслідок різкого переходу від розподільчо-планової системи до ринкової та недосконалого механізму приватизації багаторічних насаджень у садівництві країни склалися явно виражені негативні тенденції: за останні десять років імпорту фруктів збільшився в 2,8 рази, а ввезення ягід - майже у десять разів, в той же час площа плодоягідних насаджень України впродовж 1991-2009 рр. скоротилася на 77,3 %. Особливо критична ситуація склалася у сільськогосподарських підприємствах, у більшості з яких галузь стала збитковою, а тому – непривабливою. Таким чином, Україна через кілька років може поставити свій внутрішній ринок плодів і ягід у повну залежність від їх імпорту, особливо після вступу до СОТ [1]. Вирішення цієї проблеми лежить у найповнішому використанні наявного природно-економічного потенціалу. Але

даний потенціал може залишитися нереалізованим, поки не будуть сформовані ринкові відносини в галузі садівництва, а держава не зверне увагу на плачевний стан галузі, і вживатиме заходи для її підтримання.

Виклад основного матеріалу. Основними садівницькими районами є Закарпаття (сади займають 11% сільськогосподарських угідь; яблуні, сливи, груші, абрикоси, грецький горіх); Крим, зокрема передгір'я (5% сільськогосподарської площі; кращі сорти яблук, груш, черешень, абрикос, грецький горіх, оливкові дерева, мигдаль й ін. субтропічні); Подільсько-Покутський (сади займають близько 5% сільськогосподарських угідь; головні плодові дерева: яблуня, слива, груша, далі черешня й абрикос); з 1914 виникли нові промислові райони садівництва, зокрема на Донбасі, у Дніпровському промисловому районі та навколо великих міст, тобто у районах найбільшого попиту на плодово-ягідну продукцію.

Таблиця 1

Площа плодово-ягідних насаджень у плодоносному віці в садівницьких областях України, тис. га

	1990 р.	1995 р.	2000 р.	2005 р.	2009 р.	Відхилення 2009 р. від 1990 р. (+,-)
Україна	679,8	636,9	378	265,5	228,8	-451
Автономна Республіка Крим	55,4	52,8	40,4	20,9	14	-41,4
Вінницька	54,7	54,3	31,5	21,9	21,9	-32,8
Дніпропетровська	34,4	30,4	21,5	15,2	14,2	-20,2
Донецька	41,6	36,7	17	12	9,6	-32
Закарпатська	24,7	23,2	13,5	12,2	12,5	-12,2
Запорізька	28,8	25,8	15,7	10,4	9,2	-19,6
Івано-Франківська	15,6	15	8,7	8,4	8,6	-7
Київська	32,4	30,2	15,2	10,9	9,6	-22,8
Львівська	20,1	19,5	13,2	12,9	13	-7,1
Одеська	30,5	29,9	21,1	13	9,5	-21
Полтавська	27,7	24,4	11,5	7,5	7,3	-20,4
Рівненська	11,8	11,5	8,4	7,4	7,1	-4,7
Тернопільська	14	13,1	6,8	6,1	5,7	-8,3
Харківська	27,9	26,2	17,7	12,1	11,2	-16,7
Херсонська	16,4	16,4	9,8	7,7	7,6	-8,8
Хмельницька	44	41,6	29,5	23,2	15,5	-28,5
Чернівецька	21,6	21,6	15,4	12,9	12,1	-9,5

Основною тенденцією є скорочення площ насаджень в сільськогосподарських підприємствах регіону. Тільки за 1990-2009 відбулося зменшення площ на 451 тис. га, майже у 3 рази. Як бачимо з табл. 1, з 2005 р спостерігається тенденція до стабілізації площі садів у даних областях. Це

пояснюється передусім більшою увагою підприємств до відтворення плодово-ягідних насаджень. Найбільша площа характерна для Вінницької області майже 22 тис. га. При цьому, за період з 2005 по 2010 рр. площа під інтенсивними садами зросла до 3100 га. Дана область має один із найбільш розвинених агропромислових комплексів, основу якого становлять 2068 діючих сільськогосподарських підприємства та різних організаційно правових форм господарювання [3].

Незважаючи на катастрофічне зменшення площі плодкових і ягідних насаджень, як загалом в країні, так і в конкретних областях, спостерігається збільшення валових зборів плодово-ягідної продукції.

Таблиця 2

**Динаміка валових зборів плодів, ягід, винограду та врожайності в Україні
(всі категорії господарств)**

Роки	Валовий збір, тис. ц			Урожайність з 1 га насаджень, ц	
	плодів, ягід та винограду	у тому числі		плодів, ягід	винограду
		плодів та ягід	винограду		
1990	3737,4	2901,7	835,7	42,7	58,3
1995	2354,7	1897,4	457,3	29,8	33,2
2000	1966,4	1452,6	513,8	38,4	51,7
2005	2132,5	1689,9	442,6	63,7	54,9
2006	1415,2	1114,3	300,9	45	39,7
2007	1829,3	1469,6	359,7	61,7	50,5
2008	1919,4	1504,1	415,3	64,4	58,6
2009	2086,8	1618,1	468,7	70,7	66
Дані 2009 р. до даних 1990 р.(+,-)	-1650,6	-1283,6	-367	28	7,7

Як видно з таблиці 2, самий менший валовий збір характерний для 2006 року - 1415,2 тис. т, а самий більший для 1990 року - 3737,4 тис. т. З 2007 р. спостерігається стабільне покращення ситуації, збільшення валового збору до 2086,8 тис. т в 2009 р. Проаналізувавши вплив факторів на зміну валового збору, було встановлено, що валовий збір в 2009 році в порівнянні з 2006 збільшився за рахунок зміни урожайності на 588,5 тис. ц і зменшився за рахунок зміни площі насаджень на 84,7 тис.ц. Дані табл. 2 підтверджують тенденцію про зниження урожайності з 1 га насаджень до 2000 року і її збільшення в наступні роки. У 2009 році урожайність з 1 га насаджень зросла в порівнянні з 1990 роком майже в 1,7 рази. Це відбувається за рахунок інтенсифікації виробництва, впровадження новітніх технологій, використання більш продуктивних сортів, пристосованих до інтенсивних умов вирощування. Збільшення виробництва плодово-ягідної продукції в усіх категоріях господарств відбулося за рахунок особистих господарств

населення. Однак таке виробництво не можна вважати перспективним, оскільки воно не спроможне формувати значні партії однорідної продукції відповідної якості на ринок (рис. 1).

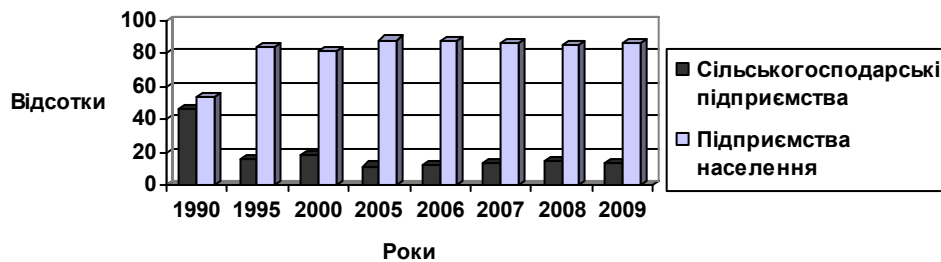

Рис. 1 Структура виробництва плодів та ягід за категоріями підприємств

Висновки. Отже, проблему зростання виробництва плодів і ягід слід розглядати як пріоритетний напрям розвитку аграрного виробництва країни. Цьому, як уже зазначалося, цілковито сприяє наявний природно-економічний потенціал країни. Реальне втілення підходів реалізуватиметься опрацюванням і використанням Галузевої програми розвитку садівництва України на період до 2025 року. Для ефективного функціонування галузі садівництва в Україні слід також враховувати проблеми, що полягають у низькій якості, досить обмеженому асортименті продуктів, відсутності розфасовки і упаковки, зручної для споживачів, наявності сезонних та регіональних коливань цін та обсягу продажу продуктів, відсутності реклами продукції вітчизняних товаровиробників та недостатньому захисті їх від імпорتنих товарів.

Література

1. Галузева програма розвитку садівництва України на період до 2025 року [Текст]. – К., 2008. – 76 с.
2. Рудько В.А. Потенціал промислового садівництва України на основні напрями його ефективного використання // Агроінком. – 2005. – № 7. – С. 9-12.
3. Чорнодон В. І. Відтворення плодоягідних насаджень як передумова ефективного функціонування галузі // Економіка АПК. - 2009. - № 1. - С. 64-67.
4. Шестопаць О.М. Агропромислова інтеграція у садівництві в умовах формування ринкових відносин / О.М. Шестопаць, О.Ю. Єрмаков, Д.О. Баюра // Садівництво. – 1995. – Вип. 44. – С. 95–102.
4. Україна у цифрах у 2009 році: Статистичний збірник / За ред. О. Г. Осауленка. — К.: Державний комітет статистики, 2010. — 260 с.

Summary
Kovalenko O.
Uman National University of Horticulture

**TENDENCIES OF THE DEVELOPMENT OF HORTICULTURE
IN UKRAINE**

The natural and economical potential of the Ukraine for the development of commercial fruit growing, the significance of fruits and berries in the food supply of the country were considered, factors of the productive use of the fruit and berries planting were economically explained.

Стаття надійшла до редакції 14.04.2011 р.